

Regelrådet är ett särskilt beslutsorgan inom Tillväxtverket vars ledamöter utses av regeringen. Regelrådet ansvarar för sina egna beslut. Regelrådets uppgifter är att granska och yttra sig över kvaliteten på konsekvensutredningar till författningsförslag som kan få effekter av betydelse för företag.

Socialdepartementet

Yttrande över Ett fritidskort för barn och unga – en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra (Ds 2024:16)

Regelrådets ställningstagande

Regelrådet bedömer att konsekvensutredningen inte uppfyller kraven i förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar.

Bakgrund och Innehållet i förslaget

Det anges att i budgetpropositionen för 2023 aviserar regeringen att ett statligt stöd som riktas till barn och unga, benämnt fritidskort, ska införas (prop. 2022/23:1 utg.omr. 9 avsnitt 4.5).

Fritidskortet ska avse barn och unga 8–16 år och ska kunna användas för betalning av vissa avgifter för vissa ledarledda fritidsaktiviteter som tillhandahålls av en godkänd utförare. Fritidskortet ska lämnas årligen med olika belopp, dels ett allmänt fritidskort om 500 kronor per barn, dels ett särskilt fritidskort om 2 000 kronor per barn. Det särskilda fritidskortet ska lämnas till barn och unga i socioekonomiskt utsatta hushåll för att särskilt främja deras förutsättningar att delta i fritidsaktiviteter. För att identifiera socioekonomiskt utsatta hushåll bedöms det som lämpligt, utifrån både administrativa och kostnadsmässiga skäl, att målgruppen baseras på barn och unga i hushåll som har mottagit bostadsbidrag. Det föreslås vidare att det är vårdnadshavaren som kan beviljas fritidskort och som därmed kan använda fritidskortet för betalning av vissa fritidsaktiviteter för barnet eller den unge. Ansökan om fritidskort och användning av fritidskort för betalning kommer att kunna göras genom en digital tjänst.

Fritidskortet är en permanent satsning som ska främja barns och ungas förutsättningar att delta i fritidsaktiviteter som bidrar till en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra.

E-hälsomyndigheten ska ansvara för en digital tjänst för fritidskort och prövning av frågor om fritidskort, vilket bland annat omfattar att handlägga ansökningar om fritidskort och genomföra utbetalningar. Därtill föreslås det att Försäkringskassan ska ansvara för ett register över vissa utförare av fritidsaktiviteter för barn. Syftet med registret är att samla utförare som kan omfattas av fritidskort, s.k. godkända utförare.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 oktober 2025. Förordningen om fritidskort föreslås träda i kraft den 1 oktober 2025. Förordningen om register över vissa utförare av fritidsaktiviteter för barn föreslås träda i kraft den 1 augusti 2025, förutom vissa bestämmelser som föreslås träda i kraft den 1 oktober 2025.

Konsekvenser för företag

Det uppges att fritidskort endast kunna användas för betalning till godkända utförare av fritidsaktiviteter för barn. Sådana godkända utförare ska samlas i ett register över vissa utförare av fritidsaktiviteter för barn (utförarregister). Syftet med registret är att samla sådana utförare som tillhandahåller fritidsaktiviteter som kan omfattas av fritidskort.

Det anges att för att registreras i registret behöver utföraren uppfylla vissa krav. Kraven för registrering ska vara proportionerliga utifrån utförarregistret syfte. En registrerad utförare är således att likställa med en godkänd utförare för fritidskort. Registret bedöms vara en förutsättning för att E-hälsomyndighetens utbetalningar av fritidskort går till sådana utförare som kontrollerats mot de krav som uppställs i förordningen om utförarregistret. Registret är även nödvändigt för att möjliggöra ett automatiserat förfarande vid beslut om användande av fritidskort för betalning. Registret bidrar även till att den digitala tjänsten för fritidskortet blir användarvänlig, förutsebar och tydlig vid användning av fritidskortet.

Den primära målgruppen för fritidskortet är barn och unga i åldrarna 8 till 16 år som är bosatta i Sverige. Enligt Statistiska centralbyråns (SCB) senaste befolkningsprognos (april 2024) rör det sig om ca 1 127 000 personer 2025. Det beskrivs i tabellform (Tabell 1 sida 193) hur deltagande i ledarledda och regelbundna fritidsaktiviteter ser ut med estimerad andel och antal barn och unga 8–16 år 2025. Det estimeras att idag är 834 000 (74 procent) aktiva i fritidsaktivitet bland 8 till 16 år (av 1 127 000 barn totalt) varav 76 000 (63 procent) barn i ekonomiskt utsatta hushåll (av 121 000 barn totalt).

Det framgår att det allmänna fritidskortet ska uppgå till 500 kronor per år och det särskilda fritidskortet till 2 000 kronor. Det redovisas i tabellform (Tabell 3 sida 208) för de estimerade kostnaderna för nyttjade fritidskort vid olika nivåer av nyttjandegrad för åren 2025–2027. Vid en nyttjandegrad om 65 procent (för både det allmänna och särskilda fritidskortet) estimeras kostnaderna till 484 miljoner kronor vid ikraftträdandet 2025. Vid en nyttjandegrad om 70 procent uppskattas kostnaderna uppgå till ca 515 respektive 507 miljoner kronor 2026 och 2027. Det kan noteras att de uppskattade kostnaderna för nyttjade fritidskort sjunker något för varje år vid samma antagna nivå på nyttjandegraden. Orsaken till det är att målgruppen antas minska något i storlek mellan 2025 och 2027 enligt SCB:s befolkningsprognos.

E-hälsomyndigheten, Försäkringskassan och Folkhälsomyndigheten kommer ha kostnader till följd av IT-utveckling, handläggning och kommunikationsinsatser. Det finns en sammanfattande tabell (tabell 7 sida 215) med uppskattade kostnader för förberedande åtgärder, införande och förvaltning av fritidskortet för berörda myndigheter och aktörer 2023–2027. År 2024 är summan av de uppskattade kostnaderna 635 miljoner kronor (motsvarande summa för 2025 är 274 miljoner, 2026 är 250 miljoner och 2027 är 235 miljoner).

Det uppges att till följd av förslaget på utformning av den digitala tjänsten, och mot bakgrund av att fritidskortet i en majoritet av fallen väntas utgöra en delbetalning av aktiviteten, kommer utförarna i regel att ta emot två inbetalningar för ett barns fritidsaktivitet. En delbetalning av avgiften med fritidskort från E-hälsomyndigheten, och en betalning med det resterande beloppet från vårdnadshavaren. Det blir sedan upp till utförarna att kontrollera att de tagit emot det korrekta totalbeloppet för barnets fritidsaktivitet.

Det uppges att fritidskortet bör av effektivitets- och kontrollskäl endast omfatta utförare som får statligt lokalt aktivitetsstöd, ingår i en riksorganisation som får statsbidrag i form av

organisationsbidrag enligt vissa förordningar eller är en kommunal kulturskoleverksamhet. Det bör följas upp om fler offentliga aktörer inom kulturområdet kan ingå i utförarregistret.

Det uppges att det även finns ett stort antal kommersiella utförare av organiserade fritidsaktiviteter för barn och unga inom idrott, kultur, friluftsliv och annan barn- och ungdomsverksamhet. Dessa utförare kommer inte att omfattas av reformen och för dem innebär fritidskortet en konkurrensnackdel gentemot de utförare som omfattas av reformen. Om fritidskortet framför allt medför att målgruppen utökar antalet fritidsaktiviteter man deltar i, så bör konsekvenserna för de kommersiella utförarna bli begränsade. Om fritidskortet däremot leder till att barn och unga enbart eller i högre utsträckning än tidigare väljer fritidsaktiviteter där fritidskortet kan användas, kan reformen på sikt innebära minskad lönsamhet för de kommersiella aktörerna. Omfattningen av dessa konsekvenser är dock inte möjligt att bedöma i dagsläget.

Det uppges vidare att utöver kommersiella utförare kan reformen även få konsekvenser för kommersiella leverantörer av föreningssystem för utförare. Enligt uppskattningar från E-hälsomyndigheten finns det ett 20-tal olika leverantörer av sådana system. Användningen av dessa föreningssystem är relativt vanligt förekommande bland vissa typer av utförare. RF (Riksidrottsförbundet) uppskattar att ca 50 procent av deras medlemsföreningar använder någon typ av kommersiellt föreningssystem. Enligt Kulturrådet är motsvarande andel ca 80 procent bland kulturskolorna. Motsvarande uppgifter saknas i dagsläget för utförare inom Svenskt Friluftsliv och barn- och ungdomsorganisationer som beviljats organisationsbidrag av MUCF.

Beroende på hur föreningssystemen är utformade kan leverantörer av dessa system behöva bygga nya funktioner för att på ett effektivt sätt kontrollera att utföraren fått hela avgiften betald. Sådana eventuella nya funktioner i befintliga system kan innebära ökade kostnader för dessa leverantörer och det riskerar i sin tur att leda till högre avgifter för utförare att använda de aktuella föreningssystemen. I det fall administrationen av fakturor sköts av utföraren själv (ej via kommersiellt föreningssystem), kan utföraren behöva ta fram nya arbetssätt för att hantera och kontrollera två inbetalningar för en avgift. I båda ovan beskrivna fall kan det innebära ökade administrativa kostnader för utförarna. Det är dock svårt att estimerar hur stor en sådan ökning kan bli.

Det beskrivs att för de utförare som anordnar ledarledda och regelbundna fritidsaktiviteter för barn och unga kan reformen framför allt medföra ett ökat intresse från barn och unga och därmed ett ökat inflöde av nya medlemmar. Storleken på inflödet är svårt att skatta och kommer sannolikt att variera mellan olika utförare, beroende på en rad olika faktorer. Potentiellt ökade intäkter på grund av ökat inflöde kommer sannolikt till stor del att gå in i verksamheten och användas för att finansiera aktiviteter. För utförarna kan möjligheten att möta det ökade intresset hämmas av faktorer som tillgång på till exempel lokaler och ledare. Dessa flaskhalsar är sannolikt olika stora för olika utförare.

Det uppges att civilsamhället, liksom såväl kommuner som regioner, anordnar även kostnadsfria ledarledda och regelbundna fritidsaktiviteter för barn. En konsekvens av reformen är att dessa aktörer inte får det ekonomiska tillskott till verksamheten som fritidskortet kan innebära för utförare av avgiftsbelagda fritidsaktiviteter. En potentiell konsekvens av detta kan bli att utförare väljer att börja ta en avgift för verksamheten.

Det uppges att en framgångsrik satsning på fritidskort för barn och unga förutsätter att en bredd av utförare finns tillgängliga och har kapacitet att erbjuda fritidsaktiviteter till barn och

unga utifrån deras olika förutsättningar, behov och önskemål. För att stärka potentiella utförarens förutsättningar och kapacitet inför införandet av fritidskortet beslutade regeringen den 18 april 2024 om att tillföra medel till en bredd av aktörer inför att fritidskortet för barn och unga ska införas. RF (Riksidrottsförbundet) och Svenskt Friluftsliv tilldelades 100 miljoner kronor respektive 10 miljoner kronor¹. Vidare fick MUCF (Myndigheten för ungdoms och civilsamhällsfrågor) uppdrag att fördela 20 miljoner kronor². Samtidigt tilldelades Kulturrådet 32 miljoner kronor³. Därtill beslutade regeringen att tilldela RF 100 miljoner kronor för att stödja ökad tillgång till idrottsmiljöer.

Andra alternativa kriterier för att identifiera socioekonomiskt utsatta hushåll har föreslagits och det beskrivs att Försäkringskassan i sin delredovisning (maj 2023) har resonerat kring träffsäkerheten avseende urvalet av barn och unga som bor i socioekonomiskt utsatta hushåll. Enligt Försäkringskassan skulle träffsäkerheten kunna öka genom att också använda etableringstillägget som ett kriterium för att identifiera socioekonomiskt utsatta hushåll, givet att hushållet inte fått bostadsbidrag. Vidare anges det att av Tidöavtalet, som är en överenskommelse mellan Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna, framgår att etableringstillägget ska avskaffas. Av det skälet bör etableringstillägget inte användas som ett ytterligare kriterium. Något annat relevant och ändamålsenligt kriterium för att identifiera socioekonomiskt utsatta hushåll än preliminärt beslut om bostadsbidrag bedöms inte föreligga.

Motivering till Regelrådets ställningstagande

Regelrådet gör följande bedömning. Det anges att det kommer finnas ett register över godkända utförare och att det medför vissa krav. Det är uppenbart att kommuner och föreningar berörs och "ett 20 tal leverantörer av föreningssystem". Kostnader för föreningssystemleverantörer beskrivs men såvitt Regelrådet förstår torde förslaget snarare innebära ökade affärsmöjligheter. Däremot saknas en närmare beskrivning av vilka företag som eventuellt ingår i kretsen som utförare som får statligt lokalt aktivitetsstöd, ingår i en riksorganisation som får statsbidrag i form av organisationsbidrag enligt vissa förordningar eller är en kommunal kulturskoleverksamhet. Det vill säga företag som därmed omfattas av förslaget, respektive beskrivning av företag som utför kommersiella organiserade fritidsaktiviteter för barn som kan tänkas beröras av fritidskortet, som inte omfattas av förslaget. Regelrådet erfar att många föreningar har avtal med företag, exempelvis genom att hyra in tränare, och att företag därför kan påverkas indirekt av förslaget. Enligt Regelrådet hade en tydligare redogörelse varit behövlig för att kunna få en tydligare bild av vilka konsekvenser som kan uppstå för samtliga berörda företag. Förslagsställaren redovisar tydligt för kostnader för de berörda myndigheterna. Det beskrivs även vissa administrativa kostnader. Regelrådet konstaterar att de uppskattade kostnaderna för förberedande åtgärder, införande och förvaltning av fritidskortet (635 miljoner kronor år 2024, 274 miljoner kronor år 2025, osv enligt tabell 7 sida 215) är betydande i förhållande till den uppskattade kostnaden för nyttjade fritidskort (521 miljoner vid 70% nyttjandegrad år 2025 enligt tabell 3 sida 208).

¹ för att under 2024 genomföra insatser som bland annat handlar om att stärka, tillgängliggöra och öka kännedomen om verksamheter för barn och unga i kommuner över hela landet med en stor andel barn i ekonomiskt svaga hushåll, rekrytera och utbilda ledare samt att öka möjligheterna för barn och unga med funktionsnedsättningar att hitta till och delta i fritidsaktiviteter (S2023/02773).

² till barn- och ungdomsorganisationer som har beviljats organisationsbidrag för bidragsåret 2024 enligt förordningen (2011:65) om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer (S2024/00850).

³ För att förbereda för införandet av fritidskort för barn och unga genom att skapa förutsättningar för stärkt kapacitet i den kommunala kulturskolan (S2024/00849).

Konkurrenspåverkan är visserligen redovisad men det är fortfarande oklart om, och vilka, företag som kan komma att ingå i kretsen utförare som berörs av förslaget. Såvitt Regelrådet förstår förslaget blir den konkurrensaspekt som påverkar berörda företag främst om det ingår i utförarregistret och definitivt om de inte har möjlighet att ingå i registret. Vidare konstaterar Regelrådet att beskrivningen av alternativa lösningar för att uppnå syftet med förslaget är otillräckligt redovisad.

Regelrådet finner flera delaspekter i konsekvensutredningen tillräckligt redovisade. Konkurrensaspekten är tillräckligt. Däremot går det inte att förstå om och vilka företag som berörs och följande tre delaspekter anses bristfälliga: alternativa lösningar, berörda företag och särskild hänsyn till små företag.

Regelrådet behandlade ärendet vid sammanträde den 8 oktober 2024.

I beslutet deltog Anna-Lena Bohm, Helena Fond, Hans Peter Larsson, Lennart Renbjör och Lars Silver.

Ärendet föredrogs av Josefina Brzezinska.

Anna-Lena Bohm.

Ordförande

Josefina Brzezinska.

Föredragande